

Sociaal ondernemen als gamechanger

Als je leerlingen wilt leren maatschappelijk betrokken te zijn en actief mee vorm te geven aan een wereld waarin ze willen leven, wat betekent dit dan voor je onderwijs? Derdejaars pabostudenten van de Marnix Academie in Utrecht houden zich tijdens het tweede deel van het onderwijsprogramma 'Leren voor het leven' een half jaar lang intensief bezig met deze vraag.

In het eerste deel van dit programma hebben studenten zich bekwaamd in het ontwerpen van geïntegreerd zaakvakonderwijs. In het tweede programmaonderdeel staat de vraag centraal hoe ze binnen het zaakvakonderwijs het aanwakken van maatschappelijke betrokkenheid en participatie kunnen integreren. Deze vraag staat niet op zich; hij past binnen een langlopende 'LEV-leerlijn'. 'Lev' is het Hebreeuwse woord voor 'hart'. In de LEV-leerlijn worden studenten gestimuleerd in hun ontwikkeling tot sociale en zelfbewuste wereldburgers die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid voelen, kansen zien voor verandering en deze weten te vertalen in concreet leerkrachtgedrag dat leerlingen toerust voor het actief ondernemend bijdragen aan een meer rechtvaardige en duurzame wereld. De Marnix Academie kiest daarin als leidend principe voor het concept 'sociaal ondernemerschap'; de student ontwikkelt zijn eigen professionele identiteit van 'het zelf ervaren', via 'het zelf ondernemen', naar het 'met kinderen ondernemen' voor een betere wereld. In het derdejaars onderdeel van 'Leren voor het leven' staat het sociaal ondernemen met kinderen centraal.

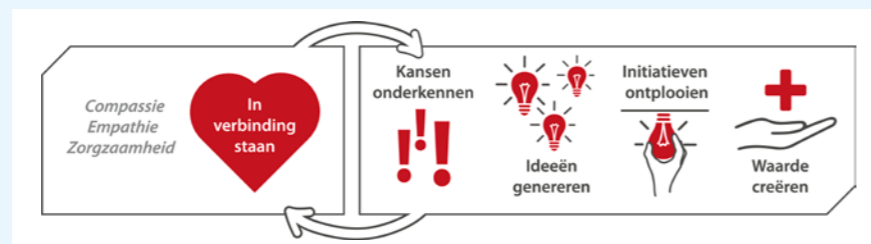
LEREN SOCIAAL TE ONDERNEMEN

Kinderen die leren sociaal te ondernemen komen in aanraking met de echte wereld en met uitdagingen op het gebied van duurzame ontwikkeling. De maatschappelijke uitdagingen kunnen groot en klein zijn, dichtbij en ver weg. Denk bijvoorbeeld aan de plastic soep, de leefbaarheid in de eigen wijk en vooroordelen. Uitdagingen waarmee leerlingen aan de slag gaan zijn onder meer afhankelijk van de leeftijd, de eigen interesses en hun context. Bij het leren sociaal te ondernemen draait het om het ontwikkelen van een gevoeligheid voor de behoeften van jezelf, de ander en de wereld en het ontwikkelen van compassie, empathie en zorgzaamheid, om je vervolgens te verbinden aan een maatschappelijke uitdaging met de bedoeling bij te dragen aan een verandering ten

goede (Van der Wal-Maris, 2019). Samen zoeken leerlingen naar kansen om (maatschappelijke) waarde te creëren, genereren ze ideeën en ontplooiën ze initiatieven. Tijdens het hele proces wordt vooruit- en teruggeblikt. Zijn we tevreden of willen we een uitwerking nog wat aanpassen? Gaan we de uitkomst breed delen om zo de impact te vergroten, en zo ja, hoe dan? Wordt er nog een ander idee uitgewerkt? Wat leert het sociaal ondernemen ons over onszelf, de ander, de wereld? De verschillende componenten van het leren sociaal te ondernemen worden gevisualiseerd in onderstaand figuur:

SAMEN AAN HET ROER

De derdejaars studenten ontwerpen vakgeïntegreerd onderwijs waarin ze zich samen met kinderen inzetten voor een betere wereld. Kinderen hebben in het proces de hoofdrol. Vooraf en tijdens het onderwijs gaan de studenten na wat er leeft en speelt bij de kinderen in hun groep, en stemmen daarop af. Dat blijkt een grote uitdaging. Als student moet je soms net wat verder gaan in het ruimte bieden aan leerlingen dan je eigenlijk durft. Dat vraagt lef, openheid, wendbaarheid en vooral vertrouwen in jezelf en in de leerlingen. Bij de start van 'Leren voor het leven' zet een aantal studenten de hakken in het zand. "Initiatieven bij de leerlingen leggen, hoe dan?", "Dit kan niet in mijn stageklas!", "Wat is mijn rol dan?" en "Bepalen leerlingen dan zelf wat ze gaan leren?". Als leraar sta je samen met je leerlingen aan het roer. Aanvankelijk zijn studenten onzeker en soms zelfs

Componenten van onderwijs in sociaal ondernemerschap.

sceptisch. En dan, na een aantal weken, is er een kantelpunt. De studenten ervaren dat het aanreiken van relevante kennis, bijvoorbeeld tijdens het verkennen van een thema of het ontwikkelen van ideeën, een rol speelt in het stimuleren van autonomie. Hiervoor worden prachtige lessen ontworpen. Leerlingen blijken super gemotiveerd om ideeën te ontwikkelen, te bepalen welk idee uitgewerkt wordt en initiatieven te ontplooiën. Studenten ervaren dat ze ook een belangrijke rol hebben als procesbegeleider en ontwikkelen daarvoor benodigde kennis en vaardigheden. In de kaders zijn twee korte beschrijvingen van studentervaringen bij het zich samen met kinderen actief inzetten voor een meer rechtvaardige, vreedzame en duurzame wereld opgenomen.

TERUGBLIK

Voor veel studenten is 'Leren voor het leven' een gamechanger gebleken. Ze ervaren dat kinderen veel meer kunnen dan ze verwacht hadden, heel gemotiveerd zijn om zaken ten goede te veranderen en ook echte changemakers kunnen zijn. Eén van de betrokken pabodocenten vat samen wat ze van studenten terugkrijgt: "Met 'onderwijs in sociaal ondernemerschap' heb je goud in handen; kinderen gaan vanuit passie en betrokkenheid volop aan de gang met sociaal ondernemen. Dergelijk onderwijs biedt een hoopvol perspectief en zet leerlingen in hun kracht." Het heeft studenten soms echt veel moeite gekost om de leerlingen centraal te zetten. En nee, niet alle onderwijsarrangementen zijn even grote succesverhalen geworden, maar er is onnoemlijk veel geleerd! We sluiten af met enkele uitspraken van studenten die voor zich spreken: "Ik vind dit [maatschappelijke betrokkenheid en participatie ontwikkelen] een onderdeel van de opdracht van het onderwijs." "Kinderen leren hoe ze zelf iets kunnen doen is belangrijk." "Thuis krijgen ze [leerlingen] niet altijd handelingsperspectieven aangeboden. Dit is een taak van het onderwijs."

Bronnen

Adang, A. & Blankman, M. (2020). De wereld in met aardrijkskunde. Vakdidactiek. Coutinho.
Van der Wal-Maris, S. J. (2019). In verbinding: Onderwijs met het oog op de toekomst [Oratie]. Marnix Academie.

PLANT MEER GROEN, HELP DE AARDE

Nynke Vervoorn (groep 6 - Torenpleinschool - Vleuten)

Verschillende bewoners van Vleuten hebben onlangs een zakje met zaadjes in de brievenbus ontvangen met daarbij een dringende boodschap van groep 6 van de Torenpleinschool: "Plant meer groen, help de aarde".

Dit is één van de acties die de leerlingen hebben bedacht tijdens een project gericht op sociaal ondernemen.

De wereld gezien door een roze bril; leerlingenwerk.

Ze zijn hiertoe aangezet door 'AfValerie en KliMathilde in het wild', die middels een educatieve vlog, opgenomen in de wijk, de kinderen van groep 3 en 6 om hulp vroegen. Groep 6 beet zich helemaal vast in het thema klimaatverandering. Nynke heeft met haar project bewust ingezet op het stimuleren van 'place attachment' (Adang & Blankman, 2020), verbondenheid met een plek, in de hoop dat de leerlingen vanuit eigen waarden en gevoel actie willen ondernemen om zorg te dragen voor hun eigen omgeving. En dat heeft gewerkt. De leerlingen weten van geen ophouden. Naast de zakjes met zaadjes, die leerlingen vanaf nu minimaal twee keer per jaar willen rondbrengen, zetten de leerlingen ook in op een groen schooldak. Een delegatie uit de klas ging hiervoor in gesprek met de directrice. Toen dat niet mogelijk bleek, hebben ze hun zinnen gezet op schoolmoestuintjes. Er wordt een verzoek ingediend bij de gemeente en er is een handtekeningenactie op touw gezet om dit verzoek kracht bij te zetten. Intussen kan iedereen alvast potentiële locaties voor de moestuintjes deponeren in een ideeënbox.

MIJN THUIS IN BEELD

Frank de Jong (groep 5 - R. de Jagerschool - Woerden)

Waar tussen de leerlingen van groep 5 in de klas best een gemoedelijke sfeer hangt, gaat het er op straat soms heel anders aan toe. De verschillen tussen groepen leerlingen zijn groot. Er zitten kinderen in de klas die opgegroeid zijn in Gaza, Eritrea of Marokko en kinderen die opgegroeid zijn in de buurt van de school. De ene groep gaat na school 'naar links', de andere 'naar rechts'.

Poster; leerlingenwerk.

Frank besluit om in zijn klas in te zetten op onderlinge verbinding middels een kijkje achter elkaars voordeur.

Leerlingen gaan een stukje van hun identiteit in beeld brengen. Ze krijgen allemaal een iPad mee naar huis en nemen foto's van hun voordeur, hun avondmaaltijd en een voorwerp dat iets zegt over henzelf of hun familie. In de klas raden leerlingen vervolgens welke foto's bij wie horen en geven leerlingen uitleg bij hun gekozen beelden. Dit levert een waardevolle quiz op waarbij met trots gesproken wordt over recepten en gewoontes. De foto's worden vervolgens onderdeel van een poster, aangevuld met o.a. een getekend zelfportret, waarop leerlingen zichzelf in beelden voorstellen. Om het 'trots zijn op je identiteit' kracht bij te zetten, worden deze posters een weekend lang geëxposeerd in een verzorgingstehuis in de buurt. De kinderen gaan hun posters daar zelf ophangen, onder het toezien van de eerste oudere bezoekers. Ouders krijgen een uitnodiging om de expositie 'Mijn Thuis in Beeld' te bezoeken.